

γιαλός

— 81 —

γιαλοτρίφυλλο

βάτο τοῦ γιαλοῦ (ἐπὶ πολυμηχάνου καὶ ραδιούργου) Κρήτ. ||
"Ασμ.

Τώρα βγαίνει τὸ φεγγάρι σιγαλὰ 'ς τὸν οὐρανὸν
σὰ δὴν ἔρημη βαρκούλα ὅπου πάει γιαλό γιαλό.
Κεφαλλ.

Τὸν γιαλό γιαλό | ψαράκια κυνηγῶ
Λῆμν.

Ἄλλο σοῦ τό 'πα, Μαριετίνα, 'ς τὸ γιαλό μὴ κατεβῆς;
Ο γιαλός κάνει φουρτούνα, θὰ σὲ πάρῃ νὰ πνιγῆς
Κεφαλλ.

Ρίξε μιὰ βέτρα 'ς τὸ 'ιαλό, | κι ἂ δὲ βραχῆ, δὲ σ' ἀγαπῶ
Νάξ. (Απύρανθ.)

Δὲν εἰν' γιαλός, γιὰ νὰ πνιγῶ, γκρεμιός, νὰ πάγ' νὰ
πέσω;

Προπ. (Μηχαν.)

Μέσ' σὲ καράβια τοῦ γιαλοῦ, μέσ' σ' ἀγαθὸς λιμνῶνα,
σὲ παναθήνη' ὀλόζωνση μιὰ κόρη ἀκκουμπημένη
Κύπρ.

Σ' ἔναμι περιθαλάσσιον κάτω τοὺς κατεβάζοντα,
κείνην τὴν ὥρα 'ς τὸ γιαλό-λιδὸν νὰ π-πέσουν τοὺς βιάζοντα
Ρόδ.

"Εα, ὑπερ τοῦ γιαοῦ | τσαὶ δροσιὰ τοῦ Μαλεβοῦ,
τσαὶ γλυκὰ ἀπομπάτσε νι, | τὰν ἡμέραν ξυπνητσέ νιν
(ἔλλα, ὑπερ τοῦ γιαλοῦ... καὶ γλυκὰ ἀποκοίμισέ το, τὴν ἡμέρα
ξύπνησέ το· βαυκάλ.) Τσακων. Πβ. εἰς λ., ἀ π ο μ π α -
λα ἢ χ ο ν. Β) 'Υπὸ τύπ. Τοῦ γιαλοῦ, ἡ ἕορτὴ τῆς Μεταμορ-
φώσεως τοῦ Σωτῆρος (6 Αύγουστου) Θράκ. (Μαϊστρ.) :
Τοῦ Γιαλοῦ πηγαίνοντα' 'ς τὴν θάλασσα γιὰ κολύμπι'. γ) 'Υπὸ
τύπ. "Αι-Γιαλός, ἡ ἕορτὴ τοῦ Αγίου Πνεύματος, κατὰ τὴν
ὅποιαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου κατέρχονται εἰς τὰ παράλια
καὶ ἕορτάζουν μὲ ἀγωνίσματα, κολύμβησιν κ.τ.τ. Κύπρ.
Συνών. κατακλυν σ μ ὄς. 3) 'Η θάλασσα γενικῶς πολλαχ.
καὶ Καλαβρ. (Μπόβ.) : "Εχει καράβια 'ς τὸ γιαλό καὶ γι'
αὐτὸν εἶναι συλλογισμένος πολλαχ. Γιὰ τίρα ἐκεῖ βαθὺά 'ς
τὸ γιαλό ἔνα βαπτόρι μόλις φαίνεται Πελοπν. (Κορών.)
"Στραπή, βρουντή 'ς τοὺς οὐρανούς, | παστραβίτσις 'ς τοὺς γιαλούς
(παστραβίτσις = ἀκροχορδόνες· ἔξ ἐπωδ.) Θεσσ. (Μελιβ.) ||
Παροιμ. 'Απεδῶ γιαλός καὶ ἀπεκεῖ γιαλός καὶ ποῦ νὰ πέσω
νὰ πνιγῶ; (ἐπὶ τῶν εὑρισκομένων πρὸ σκληροῦ διλήμματος)
Χίος

Τα' 'ώ νερὸν τζαὶ 'τσεῖ γιαλός | τσαὶ ποῦ νὰ π-πέσω νὰ
πνι'ώ;

(συνών. μὲ τὴν προηγουμ.) Χίος (Πίσπιλ.).

'Επὰ 'ιαλός καὶ ἐκεῖ 'ιαλός | καὶ ποῦ νὰ πέσω νὰ πνι'ώ;
(συνών. μὲ τὴν προηγουμ.) Νάξ. (Απύρανθ.) Συνών.
Μπρόδες γκρεμός καὶ πίσω ρέμα.

'Απ' τὴν Τυρ'νη ὡς τῷ Βαγιώ | ἡ ἀραχνιὰ εἶναι 'τὸ γιαλό¹
(ἀραχνιὰ = διάβολος· κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ποὺ με-
σολαβεῖ ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυροφάγου μέχρι τῆς Κυρια-
κῆς τῶν Βαΐων τὰ ψάρια δὲν τσιμποῦν στὰ ἀγκίστρια καὶ δὲν
πιάνονται στὰ δίκτυα, ίσως ἐπειδὴ ἀλλάζουν τόπον διαμονῆς
διὰ νὰ γεννήσουν ἡ δι' ἄλλον λόγον) Μόκ. 'Ο γιαλό γελάει
όλω (ἡ θάλασσα ἔξαπατά τοὺς πάντας) Μπόβ. || Γνωμ. "Αμα
κλαίει πολλὰ ὁ γιαλός, γιὰ νερά, γιὰ μέρα (ὅταν, καίτοι φαί-
νεται γαληνιαία ἡ θάλασσα, ἀκούεται θόρυβος ἀπὸ τὸ βάθος
τοῦ ὄρεζοντος, προμηνύεται ἡ βροχὴ ἡ ἀνεμος) Κύπρ. "Αμα
βροντάη ὁ γιαλός, θ' ἀλλάξῃ ὁ καιρὸς Πελοπν. (Κορών.) 'Η
σημ. καὶ ἀρχ. Πβ. Θεόφρ., Σημ. 29 «'Ακταὶ βιῶσαι καὶ
αἴγιαλός ἡχῶν ἀνεμώδης» καὶ 'Αράτ., Φαινόμ. 902-910
«Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο... | καὶ μακρὸν ἐπ' αἴγιαλοι βιόωντες, |
ἀκταὶ τ' εἰνάλιοι, ὅπότε εῦδιοι ἡχήσσαι | γίγνονται». Μπρόδες

πίσω τ' ἄι-Λιός πέτρα πιάνεις 'ς τὸ γιαλό (μεταξὺ τοῦ δευ-
τέρου καὶ τοῦ τρίτου δεκαχιμέρου τοῦ Ιουλίου εἶναι ἡ θά-
λασσα ἡρεμος καὶ διὰ τοῦτο κατάλληλος διὰ τοὺς λουομέ-
νους) Πελοπν. ("Αρν. Ζελίν.)

'Η σουσουνάρα 'ς τὸ γιαλό τσαὶ τὸ κατσί 'ς τὸ φοῦρο
(ἡ σουσουνάρα = τὸ ούρανον τόξον, κατσί = ἡ γάττα.
Θεωρεῖται προμήνυμα κακοκαιρίας ἡ ἐμφάνισις τοῦ ούρα-
νου τόξου εἰς τὸ βάθος τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, διότε
καὶ ἡ γάττα ἀναζητεῖ τὴν προστασίαν τῆς εἰς τὸν φοῦρον)
Πελοπν. (Ξεχώρ.) || "Ασμ.

Τρεῖς περιδικοῦλες κάθονται 'ς τὸν "Ελυμπο 'ς τὴν ράχη,
ἡ μιὰ τηράει κατ' τὸ γιαλό καὶ ἄλλη κατὰ τὴν Λάρ' σα
Μακεδ. ("Ολυμπ.)

'Άλλοίμονο τὰ πάθη μου, κανεὶς νὰ μὴ δὰ πάθῃ,
οὔτε καράβι 'ς τὸ γιαλό οὔτε ποντίλι 'ς τὰ δάση
Κεφαλλ.

'Ω ἀρφανέ, πεδάρφανε ἀπὸ μάντα καὶ κύρη,
σὰ δὸ καράβι 'ς τὸ γιαλό χωρὶς καραβοκύρη
Θήρ.

Τὴν μιὰν ἐπῆρεν ὁ γιαλός, τὴν ἄλλη τὸ καράβι,
καὶ ἐγὼ τὸ κακορρίζικο 'ς τὴν γόχη τσῆ καμάρας
Κρήτ. ("Αγιος Βασίλ.)

Ψάρενε ψάρια 'ς τὸ γιαλό καὶ τὸν καιρὸ μὴ χάρης,
γιατὶ μ' ὀνείρατα πολλὰ τσῆ πείνας θὰ πεθάνης

Χίος. Β) 'Υπὸ τύπ. ἀχιλώνα τ' γιαλοῦ, ἡ θαλασσία χελώνη
Σαμοθρ. γ) 'Υπὸ τύπ. κατσί τοῦ γιαλοῦ, τὸ πτηνὸν γλάρος
(ἐπειδὴ δρέγεται τὰ ψάρια ὅπως ἡ γάττα) Μέγαρ. δ) 'Υπὸ
τύπ. κόρη τοῦ γιαλοῦ, τὸ συγγενὲς πρός τὸν ἀστακὸν ζῶν
Σκύλλαρος ὁ εὐρύς (Scyllarus latus) 'Αστυπ. 4) 'Η λίμνη
Βιθυν. (Πιστίκοχ.) Θεσσ. (Σταυρ.) Μακεδ. (Πεθελιν.) :

"Α πάμι 'ς τοῦ γιαλὸν νὰ κόψουμε καλάμια. 5) Τὰ παρὰ
τὸ πλευρὸν τοῦ κωπηλατοῦντος καὶ πρός τὰ δύο μέρη τῆς
λέμβου σανιδώματα, ὅπου τοποθετοῦνται προσωρινῶς οἱ ἀλι-
ευόμενοι ἰχθύες 'Αντίπαξ. 'Ερείκ. Καστ. Κέρκ. Κύθν. Λευκ.
Μεγανήσ. Μῆλ. 'Οθων. Παξ. Στερελλ. (Λουτρ. Σπάρτ.)
κ.ά.: 'Ἐπιάσαμε τόσα πολλὰ ψάρια π' ἐγερίσαν οἱ γιαλοὶ
τσῆ βάρκας καὶ ἀπὸ τοὺς δύο βάθες Μῆλ. Μὲ τὴν βαρκούλιτσα
τοὺς ἵσια μὲ τοὺς γιαλοὺς ἀλατρεύει τὴν θάλασσα ὁ Λάκης
ὁ Πιστόλης (ἀλατρεύει = δργώνει, διαπλέει) 'Ερείκ.

γιαλοσερίδα ἡ, ἐνιαχ. γιαλοσερίδα Ρόδ.

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ σερίδα.

Τὸ φυτὸν Κιχώριον τὸ ἀκανθῶδες (Cichorium spinosum),
τῆς οίκογ. τῶν Συνθέτων (Compositae). Συνών. βλ. εἰς λ.
γιαλός α στοιβή.

γιαλότερα ἐπίρρ. ἐνιαχ. γιαλότιρα Θεσσ. (Τρίκερ.)
Σκίαθ.

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ τῆς συγκριτ. ἐπιρρηματ.
καταλ. -τερίδα.

Πλησιέστερον πρός τὴν ἀκτὴν. ἔνθ' ἀν.: "Ελα γιαλότιρα
Τρίκερ. Ψαρεύει γιαλότιρα Σκίαθ. Συνών. γιαλός α στοιβή.
'Αντίθ. ἀνοιχτότερίδα.

γιαλοτόπιν τό, Πόντ. (Κερασ. κ.ά.)

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ τόπιον (Βυζαντ. τύπ.)
Παράλιον μέρος, παραλία.

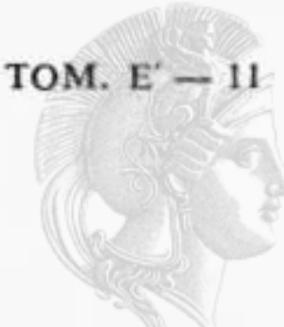
γιαλοτρίφυλλο τό, Κάσ.

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ τριφύλλι.

Εἰδος ἀγριόχορτου, τὸ δόποιον εὐδοκιμεῖ εἰς παραθαλάσ-
σια μέρη: Τὸ γιαλοτρίφυλλο βγαίνει στὶς περιαλ-λιές.

TOM. E' — 11

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΩΗΝΩΝ

"Όλα τὰ ζωρδάρια τρῶσι τὸ γιαλοτρίφυλ-λο (περιαλ-λης= περιγιαλιές, περιγιάλια· ζωρδάρια = τὰ τετράποδα ζῶα).

γιαλοτσιμέτα ἡ, Κάρπ.

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός καὶ τοῦ Ἰταλ. cime tta = μικρή κορυφή.

'Ο τρυφερὸς βλαστὸς τῶν φυτῶν βρούθας καὶ λαψάνας.

γιαλού ἡ, Εὖβ. (Λιχάς Χαλκ.) Πελοπν. (Μονεμβασ.)

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -o ū.

'Εκάτερον τῶν πλαγίων μερῶν τῆς πρώρας τῶν μικρῶν ιστιοφόρων ἐνθ' ἀν. Συνών. γιαλός 5.

γιαλούδα, ἡ, Εὖβ. (Λιχάς) Στερελλ. (Μαλεσ.)

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -o ū δι.

Γιαλός, τὸ δπ. βλ., ἐνθ' ἀν.: Κάθετ' 's τὴ γιαλούδα Μαλεσ. Γιαλούδις λέμι τ' επάδις 's τοῦ τριχαδήρ' Λιχάς. Τοῦ τριχαδήρ' ἔχ' γιαλούδις τ' επάδις αὐτόθ.

γιαλουδάκι τό, Ἰων. (Κάτω Παναγ.) Μῆλ. Σίφν. γιαλουδάκι Κάσ. Χάλκ. γαλουδάκι Χάλκ. ἀλονάκι Κάσ. Χάλκ.

Τύποκορ. τοῦ οὐσ. γιαλός οὐδι.

1) Μικρὸς αἰγιαλὸς Ἰων. (Κάτω Παναγ.) Κασ. Σίφν. Χάλκ.: Ἡπίαινε γιαλουδάκι-γιαλουδάκι κ' ἥφτασε 's τὸ κάστρο Σίφν.

"Αι-Γιώργη κι "Αι Γιάννη, | ἔβγαλε τὸ πασ-σουλάκι, φίξε το 'ς τὸ γιαλούδι | γιὰ νὰ γιάρη τὸ ματάκι. (έξ έπωδ.) Κάσ.

'Η λ. καὶ ώς τοπων. ὑπὸ τύπ. Γιαλουδάκι Κάτω Παναγ. Μικρὸς Γιαλουδάκι Μῆλ. Γιαλουδάκι Κάσ. 2) Γιαλός, τὸ δπ. βλ., Μῆλ.

γιαλούδι τό, Κύθν. γιαλούτι Κάρπ. Χίος (Πυργ. κ.ά.)

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός καὶ τῆς υποκορ. καταλ. -o ū δι. Μικρὸς αἰγιαλὸς ἐνθ' ἀν.: Ἀσμ.

Κάτω 's τὸ γιαλούτι | ἥσπειρα φακούτι.

Πυργ.

'Η λ. καὶ ώς τοπων. ὑπὸ τύπ. Γιαλούδι Κύθν. Σέριφ. Γιαλούδια Ιος Μύκ. (καὶ εἰς ἔγγρ. τοῦ 1671) "Ασπρο Γιαλούδι Σῦρ. Ασπρα Γιαλούδια Μῆλ. Διγό Γιαλούδια Σέριφ. Γιαλούτι Κάρπ. Βαθὺ Γιαλούδι Σῦρ.

γιαλούσης δ, Ἰων. (Κάτω Παναγ. Κρήν.)

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -o ū σης.

'Ο κατοικῶν παρὰ τὸν αἰγιαλόν, δι παράλιος ἐνθ' ἀν.

'Η λ. καὶ ώς τοπων. Κάρπ. Πόρ. καὶ τὸ Θηλ. ώς τοπων. ὑπὸ τύπ. Γιαλούσα Κύπρ.

γιαλοφάγι τό, ἐνιαχ. γιαλονφάγη Θράκ. (Μαρών.)

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ φαγί.

Συνήθ. κατὰ πληθ., τὰ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἀλιευόμενα ὅστρεα, διστρακόδερμα, μαλάκια καὶ μαλακόστρακα ώς νηστήσιμα: Τ' μιγάλι! Σαρακονστή κατ' βαίνοντι 's τ' θάλασσα γιὰ γιαλονφάγια.

γιαλόχειλο τό, ἐνιαχ. γιαλόχειλον Πόντ. (Οἰν.)

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ χειλός.

Τὸ χεῖλος τοῦ αἰγιαλοῦ, ἡ ἀκρογιαλιά.

γιαλοχόρταρο τό, ἐνιαχ. γιαλοχόρταρο Θράκ. (Σκοπ.)

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ χορτάρι.

Κάθε χόρτον φυόμενον εἰς παραλιακὰ μέρη: Ἀσμ.

Πῆρα τὴν βλάκα πεθερά, τὴν μαύρη γῆ γνναίκα καὶ αὐτὰ τὰ γιαλοχόρταρα γι' ἀδέρφια γιὰ ξαδέρφια.

γιαλόχορτο τό, Κάρπ. ("Ελυμπ.) Κάσ. Κέρκ.— Π. Γενναδ., 804 Χελδρ. - Μηλιαρ., 88—Λεξ. Βλαστ., 466.

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ χόρτο.

1) Τὸ φυτὸν Ποσειδωνίας ἡ ωκεάνειος (Posidonia oceanica), τῆς οἰκογ. τῶν Ποταμογειτονιδῶν (Potamogetonaceae) Π. Γενναδ., 804. — Λεξ. Βλαστ., 466. 2) Τὸ φυτὸν Βελλαρδίας ἡ τρισσόχειλος (Bellardi trixago), τῆς οἰκογ. τῶν Γρομφαδιδῶν ἡ Χοιραδιδῶν (Scrophulariaceae) Χελδρ. - Μηλιαρ., 67. Συνών. ἀγριόλυκνος, σιταρόλυκνος, θρούνα. 3) Τὸ φυτὸν Ζωστήρ διθαλάσσιος (Zostera marina), τῆς οἰκογ. τῶν Ποταμογειτονιδῶν (Potamogetonaceae), Χελδρ. - Μηλιαρ., 88. 4) Τὸ φυτὸν Κυζώριον τὸ ἀκανθῶδες (Cichorium spinosum), τῆς οἰκογ. τῶν Συνθέτων (Compositae) Κάρπ. ("Ελυμπ.). Συνών. βλ. εἰς λ. γιαλαστροβήν. 5) Εἶδος ἀγρίου χόρτου ποὺ φύεται εἰς παραθαλασσίους τόπους Κάσ.

γιαλόψητο τό, Κάρπ.

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ ψητό, περὶ τοῦ δπ. βλ. ψητός.

Ψάρι ψημένον ἀμέσως μετὰ τὴν ἀλίευσίν του καὶ μάλιστα εἰς τὴν παραλίαν.

γιαλόψωλος δ, ἐνιαχ. γιαλόψωλος Προπ. (Πέραμ.) γιαλόψουλος Μακεδ. ("Ελευθερ.) Σαμοθρ. Θηλ. γιαλόψουλη Θράκ. ("Ηρακλίτσ.)

'Εκ τῶν οὐσ. γιαλός καὶ ψωλός.

Τὸ θαλάσσιον ζῶον 'Ολοθούριος διψάλιος (Holothurius psolus), τῆς οἰκογ. τῶν Εχινοδέρμων (Echinodermi) ἐνθ' ἀν.: Ξήβαλα γένεα γιαλόψουλον γιὰ δόλωμα (ξήβαλα = ἔβγαλα) Σαμοθρ. Τσίλι γιαλόψουλοι 'άα τὶ κάνοντι δουλώματα 'άα = θά) αὐτόθ. Συνών. βλ. εἰς λ. γιαλή σιος 1B.

Γιαλτρανδος δ, Εὖβ. (Αιδηψ. Ιστ. Λιχάς κ.ά.)

'Εκ τοῦ τοπων. Γιάλτρα.

Ο κάτοικος τῆς Γιαλτρας τῆς Β. Εύβοίας ἐνθ' ἀν.: Παροιμ. Σαράντα Γιαλτρανδοι ἔνα γάιδαρον φουρτώναν (ἐπὶ πολλῶν ἀδεξίων μὴ δυναμένων νὰ ἐκτελέσουν ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίαν, ἡ ὅποια είναι δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῇ εύχερῶς καὶ ἀπὸ ἐν ἀτομον) Αιδηψ. Ιστ. || Ἀσμ.

Νά' χα νιφο 'π' τοῦ Μπάρτιφον κὶ μῆλ' ἀπ' τοῦ Ξηρόχωροι νά' χα κὶ Γιαλτρανδοι κρασί, κουράτσα' ἀπὸ τοὺς "Αιον αὐτόθ.

γιαλώνω "Αθ. Μύκ. Χίος κ.ά.— Λεξ. Βλαστ., 305 γιαλώνων Κάρπ. Κάσ. Λέρ.

'Εκ τοῦ οὐσ. γιαλός.

Πλέων πλησιάζω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, τὴν ἀκτὴν ἐνθ' ἀν.: 'Επιάσαν μπουνάτσες καὶ δὲ μπορέσα τὰ καράβια νὰ γιαλώσουν Χίος Γιαλωνε! (ναυτ. παράγγελμα) "Αθ. Τὰ φάρια γιαλώσαντε Μύκ. Τὸ φάρι γιαλώνων 'εις τὴν ἐποδή του Κάσ. "Αμ-μα 'ν διταιρός γαρμπήδες, νοθιᾶδες, τδαιροὶ μαλακοί, γιαλώνων-νει τὸ χταπόδι Λέρ. Τὰ φάρια είναι γιαλωμένα αὐτόθ. 'Αντιθ. ἀνοίγω Α12, ξανοίγω, πελαγών.

γιαλώπι τό, Σύμ. γιαλούπιν Κύπρ. διαλούπι — Λεξ. Αιν. διαλούπ' Στερελλ. (Βαρετάδ. Κουνουπίν. Μύτικ. Σπάρτ.)

'Εκ τοῦ 'Ελληνιστ. αἰγιλώπιον = συρίγγιον τοῦ διφθαλμοῦ. 'Ο τύπ. γιαλούπιν καὶ εἰς Μητροφ., Ιατροσοφ., 18.

